

Sygn. akt I ACa 295/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Bogdan Radomski (spr.)
Sędzia:	SA Danuta Mietlicka
Sędzia:	SA Jerzy Nawrocki
Protokolant	st.sekr.sądowy Dorota Kabala

po rozpoznaniu w dniu 13 października 2015 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa M. W. i L. W.

przeciwko S. M., H. S., D. F., F. W. i B. M. (1)

o unieważnienie aktu notarialnego

na skutek apelacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 12 stycznia 2015 r. , sygn. akt I C 791/13

oddala apelację.

I ACa 295/15

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił powództwo M. W. i L. W. przeciwko S. M., H. S., D. F., F. W. i B. M. (1) o ustalenie nieważności 2 umów darowizny zawartych przez powodów z R. W. w dniach 16 lipca 2009 r. i 20 stycznia 2010 r. Sąd nie obciążał powodów kosztami procesu.

Za podstawę rozstrzygnięcia sąd wskazał następujące ustalenia i wnioski :

W dniu 16 lipca 2009 r. umową darowizny, sporządzoną w formie aktu małżonkowie M. W. i L. W. darowali R. W. (bratu powoda) 2 działki gruntu ornego, położone w W. gm. L., oznaczone nr (...) o pow. 0,66 ha i nr (...) o pow. 0,01 ha, dla których w Sądzie Rejonowym w Białej Podlaskiej Wydział Ksiąg Wieczystych jest założona księga wieczysta nr (...).

Również w dniu 16 lipca 2009 r. w formie aktu notarialnego R. W. udzielił M. W. pełnomocnictwa obejmującego umocowanie m.in. do zarządzania i administrowania jego gospodarstwem, w tym również do zbywania nieruchomości.

Z kolei w dniu 20 stycznia 2010 r. umową darowizny, sporządzoną w formie aktu małżonkowie M. W. i L. W. darowali R. W. gospodarstwo rolne o powierzchni 7,05 ha składające się z:

a) działek gruntu ornego i łąki, położonych w W. gm. L., oznaczonych numerami (...), (...), (...), (...), o powierzchni 2,65 ha, dla których Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...),

b) działki gruntu ornego, położonej we wsi O., gm. L., oznaczonej nr (...), o pow. 4,40 ha, dla której Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...);

W akcie notarialnym z dnia z dnia 20 stycznia 2010 r. darczyńcy oświadczyli dodatkowo, że umowę zawierają w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej. Ponadto R. W. oświadczył, że zobowiązuje się do niezbywania nabytego tym aktem gospodarstwa rolnego w całości lub części bez zgody darującego M. W..

Opisane wyżej umowy darowizny zostały dokonane w celu uzyskania przez powoda renty w pełnej wysokości, renty rodzinnej oraz stypendium na rzecz dzieci powodów. Obie strony umowy darowizny miały świadomość tego celu. Pomimo dokonania darowizn powodowie nadal uprawiali darowane nieruchomości, nie wydali ich R. W., uiszczali podatki od darowanych nieruchomości. Powodowie zdawali sobie sprawę, że w wyniku dokonanych darowizn R. W. stanie się właścicielem darowanych nieruchomości. Po dokonaniu darowizny dopłaty z (...) R. W. miał przekazywać powodowi. Powód i R. W. umówili się, że po uruchomieniu programu (...) R. W. przekaże darowane nieruchomości na jedno z dzieci powodów. Dzięki temu dziecko to będzie mogło prowadzić działalność rolniczą i otrzymać premię młodego rolnika. Daty przekazania nie ustalono, ponieważ nie było wiadomo, kiedy wspomniany program zostanie uruchomiony.

W dniu 21 maja 2010 r. R. W. niespodziewanie zmarł, a spadek po nim na podstawie ustawy nabyli: ojciec F. W. w 1/2 części oraz rodzeństwo: M. W. (tj. powód), B. M. (1), S. M., H. S. i D. F. po 1/10 części każde z nich.

Powodowie domagając się ustalenia nieważności umów darowizny powoływali się na pozorność zawartych umów, gdyż mimo ich zawarcia nadal nieruchomości objęte tymi umowami pozostawały w ich władaniu, spłacali kredyt zaciągnięty na zakup tych nieruchomości. Podnosili, że były to fikcyjne umowy notarialne, zawarte w rodzinie, pomiędzy braćmi po to, aby dzieci otrzymały stypendia ze szkoły, a M. W. pełną rentę z (...).

Żądanie pozwu uznała pozwana S. M., a pozostali nie uznali powództwa wnosząc o jego oddalenie.

Sąd pierwszej instancji oddalając powództwo ocenił żądanie zarówno pod kątem przesłanek pozorności (art. 83 kc) oraz pod kątem interesu prawnego przewidzianego w art. 189 kpc.

Sąd pierwszej instancji oceniając umowy darowizny z dnia 16 lipca 2009 r. i 20 stycznia 2010 r. uznał, że materiał dowodowy zebrany w sprawie nie pozwala na przyjęcie pozorności tych umów w świetle art. 83 kc, a ponadto powodowie nie mają interesu prawnego przewidzianego w art. 189 kpc w uzyskaniu żadanego rozstrzygnięcia sądu, gdyż służy im roszczenie dalej idące tj. roszczenie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej, a rzeczywistym stanem prawnym – na podstawie art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece.

Powyzsza ocena prawna skutkowała oddaleniem powództwa.

Wyrok sądu pierwszej instancji zaskarżyli powodowie apelacją z dnia 16 lutego 2015 r., w której zarzucają:

a) sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że kwestionowane umowy nie były pozorne w sytuacji gdy fakt ich fikcyjności jest oczywisty;

b) naruszenie prawa materialnego tj. art. 83 § 1 kc przez jego błędną wykładnię i niezastosowanie tego przepisu pomimo przesłanek do jego zastosowania w tej sprawie, gdyż strony nie miały zamiaru wywołać skutków prawnych w postaci przeniesienia własności nieruchomości na R. W.;

c) naruszenie art. 189 kpc przez błędną wykładnię i przyjęcie, że powodowie nie mają interesu w tym, aby ustalić nieważność umów darowizny podczas gdy interes prawny powodów jest oczywisty.

Wskazując na powyższe domagali się zmiany zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa i ustalenie, że objęte pozwem umowy są nieważne z powodu pozorności oraz zasądzenia kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje :

Apelacja nie jest zasadna.

Stan faktyczny ustalony w sprawie jest w zasadzie prawidłowy z tym, że pewne ustalenia należy skorygować, a na pewne fakty pominięte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, - ale wynikające z przeprowadzonych dowodów – wskazać, co w ocenie sądu odwoławczego dodatkowo podkreśli słuszność rozstrzygnięcia.

Przede wszystkim należy podnieść, że od daty sporządzenia drugiej umowy darowizny tj. od 20 stycznia 2010 r. (która obejmowała zasadniczą część darowanego gospodarstwa, gdyż pierwsza z umów obejmowała jedynie 0,67 ha, a druga ponad 7 ha) do daty śmierci obdarowanego upłynęło zaledwie 4 miesiące i ustalenie sądu pierwszej instancji, że „mimo dokonania darowizny powodowie nadal uprawiali darowane nieruchomości” jest ustaleniem zbyt daleko idącym, gdyż jaki mógł być zakres owego uprawiania w ciągu 4 miesięcy, z czego 2 miesiące to okres zimy? . Podobnie należy się odnieść do ustalenia, że „obie strony miały świadomość w jakim celu te umowy darowizny są zawierane”. Wskazać tu należy, że jedna ze stron kwestionowanych umów nie żyje i twierdzenia o stanie jej świadomości są nieweryfikowalne, a podkreślany wyżej krótki odstęp czasu między darowizną a śmiercią obdarowanego nie pozwala na dokonywanie takich kategoriycznych ustaleń na podstawie innych okoliczności zwłaszcza, że część rodzeństwa powoda przeczy jego twierdzeniom (vide H. S. i B. M. (1) k. 70 v. 71 i 230 v.).

Mimo powyższych korekt wbrew zarzutom zawartym w apelacji sąd pierwszej instancji nie dopuścił się naruszenia prawa materialnego tj. art. 83 kc. Umowy objęte pozwem nie były umowami pozornymi.

Czynność prawna pozorna zawiera dwa elementy. Po pierwsze, strony, które dokonują takiej czynności prawnej, próbują wywołać wobec osób trzecich rzeczywiste, prawdziwe przeświadczenie, że ich zamiarem jest wywołanie skutków prawnych, objętych treścią ich oświadczeń woli. Ten zamiar wywołania wrażenia może być objawiany także wobec władz publicznych czy notariusza, przed którym składane są oświadczenia. Po drugie, musi między stronami istnieć tajne, niedostępne osobom trzecim porozumienie, że te oświadczenia woli nie mają wywołać zwykłych skutków prawnych. O ile można przyjąć, że pierwszy element te umowy zawierają to nie można przyjąć zaistnienia drugiego elementu. Przede wszystkim wykluczają to twierdzenia samego powoda. Powód zawarł te umowy m.in. po to aby uzyskać pełne świadczenie rentowe, gdyż nie przysługiwało mu ono w sytuacji gdy był właścicielem gospodarstwa rolnego. Zatem świadomy był tego, że musi wyzbyć się własności gospodarstwa rolnego i to uczynił. Cel dla jakiego powód zawierał umowy nie wskazuje na pozorność a raczej na zawarcie umowy z obejściem ustawy (in fraudem legis), gdyż chciał uzyskać cel (tj. rentę), na który w danych warunkach i okolicznościach (będąc właścicielem gospodarstwa rolnego) ustawa nie zezwalała. Taka czynność nie ma jednak charakteru czynności prawnej pozornej, tylko charakter czynności in fraudem legis. Pobudki jakimi kierowali się powodowie zawierając sporne umowy darowizny nie mają nic wspólnego z instytucją pozorności przewidzianą w art. 83 kc.

Ponadto zamiarem powoda było aby w przyszłości obdarowany brat przeniósł własność nieruchomości objętych darowizną na jedno z dzieci powoda, aby mogło skorzystać z pomocy w ramach programu (...) co również przeczy pozorności umowy, gdyż czynność pozorna jest czynnością bezwzględnie nieważną w wyniku której strona takiej czynności nie nabywa prawa, którym może następnie rozporządzać. Podobnie jak pobudki tak samo i przyszłe oczekiwania co do losów i dalszego obrotu przedmiotem darowizny również nie mają znaczenia dla oceny ważności zawieranych umów.

Podzielić należy również pogląd sądu pierwszej instancji o braku interesu powodów w żądaniu ustalenia nieważności umów skoro nieruchomości objęte umowami mają urządzone księgi wieczyste i niezgodność wpisów co do prawa własności winna być usuwana w drodze powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym przewidzianym w art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Aczkolwiek szersze rozważania na ten temat nie są celowe wobec ustalenia, że sporne umowy nie były umowami pozornymi co również (tak jak i przy braku interesu prawnego przewidzianego w art. 189 kpc) skutkuje oddaleniem powództwa.

Reasumując należy stwierdzić, że wyrok sądu pierwszej instancji jest prawidłowy, a apelacja powodów jako bezzasadna podlega oddaleniu.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny w Lublinie na podstawie art. 385 kpc orzekł jak w wyroku.